

Folketingets Socialudvalg

Departementet

Holmens Kanal 22
1060 København K

Tlf. 3392 9300

Fax. 3393 2518

E-mail sm@sm.dk

Dato: 5. oktober 2010

JUB/ J.nr. 2010-4910

Under henvisning til Folketingets Socialudvalgs brev af 5. august 2010 følger hermed socialministerens endelige svar på spørgsmål nr. 613 (SOU Alm. del). Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Mette Frederiksen (S).

Spørgsmål nr. 613:

"Ministeren bedes redegøre for praksis med hensyn til kompensation til ofre for tvangssterilisering i Sverige og Norge både med hensyn til kompensationens størrelse, og hvilke kriterier, andre lande lægger til grund for at give kompensation."

Svar:

For endelig besvarelse af spørgsmålet kan jeg henvise til nedenstående oplysninger om kompensation i Norge, som jeg har modtaget fra Den Danske Ambassade i Oslo:

" Romanifolket/tatere

1. Kollektiv oprejsning – særligt for de virkninger, politikken har haft på kulturen:

- Oprettelse af en egen afdeling for romanifolket/taternes kultur på Glomdalsmuséet.
- Oprettelse af Stiftelsen Romanifolkets/taternes Kulturfond på 75 mio. NOK, hvor afkastet går til kulturformål.

2. Individuelt "rettfærdsvederlag" gennem "rettfærdsvederlagsordningen" (indtil december 2008 "Statens Billighetserstatning"), som er Stortingets ordning, og som administreres af Statens Sivilrettsforvaltning.

Bondevik II-regeringen nedsatte i januar 2003 en arbejdsgruppe med følgende mandat:

- Vurdere spørgsmålet om erstatningsordninger for tvangssteriliserede romanifolk/tatere. Som grundlag herfor skulle gruppen foretage en vurdering af eksisterende erstatningsordninger, herunder den svenske ordning for tvangssteriliserede.
- Vurdere mulige præcedensvirkninger i forhold til andre grupper.
- Arbejdet skulle ske i kontakt med romanifolkets organisationer.

Arbejdsgruppen fremlagde sin rapport i august 2003. Arbejdsgruppen mente, at taternes muligheder for at vinde frem med et retsligt krav iht. den al-

mindelige erstatningsret var begrænset, og at andre ordninger derfor burde vurderes. Mht. den svenske erstatningsordning udtalte arbejdsgruppen, at man ikke ville anbefale at adoptere en tilsvarende model i Norge, idet såvel baggrunden for erstatningsordningen i Sverige som den generelle håndtering af erstatningssager var anderledes end i Norge. Sverige havde således ikke en ordning svarende til den norske "billighetserstatningsordning". Arbejdsgruppen mente endvidere, at taterne, som havde været udsat for tvangssterilisering, burde henvises til at søge erstatning gennem "billighetserstatningsordningen". Kriterierne for at give erstatning og kravene til dokumentation/bevis burde justeres og forenkles ud fra antagelsen om, at taterne, som blev steriliseret, med stor sandsynlighed kunne have følt et pres i retning af at gennemføre indgrebet.

I arbejdsgruppens rapport gengives en del hovedpunkter fra rapporten "Sterilisering af taterne 1934-1977. En historisk undersøgelse af lov og praksis." udarbejdet af forsker Per Haave ved Historisk Institut, Universitetet i Oslo, og præsenteret i efteråret 2000. Steriliseringsloven fra 1934 gav mulighed for sterilisering på tre præmisser – alle baseret på offentlig tilladelse. De fleste blev steriliseret på egen begæring, eventuelt med samtykke fra værge/kurator. Haave konkluderer med, at ansøgningerne, som præsenteredes – navnlig frem til sidste halvdel af 1960'erne – i ringe grad kunne siges at tilfredsstille det ideelle krav om frivillighed. Rapporten dokumenterede også enkelte tilfælde af uretmæssig anvendelse af tvang. Imidlertid var det ikke påvist med sikkerhed, at taterne som gruppe var blevet ramt af en bevidst steriliseringspolitik fra myndighedernes side.

Af Per Haaves rapport fremgik det, at man havde kunnet dokumentere, at 125 personer af taterslægt – 109 kvinder og 16 mænd – blev steriliseret med hjemmel i steriliseringsloven af 1934 og folkeætsloven af 1942 (indført af okkuperingsmagten med virkning fra årsskiftet 1942-43 og gældende indtil befrielsen i 1945). Taterkvinder kategoriseret som "omstrejferkvinder" blev oftere end andre kvinder underkastet sterilisering mere eller mindre tvangsmæssigt. Rapportens undersøgelser viste, at rent medicinske tilfælde hørte til sjældenhederne. Materialet, som lå til grund for undersøgelsen, domineredes af andre hensyn, frem for alt sociale og socialmedicinske hensyn. Ud fra en samlet vurdering mente Haave, at mere end 230 taterkvinder blev steriliseret uden for lovens rammer, og at over 300 taterkvinder kan være blevet steriliseret fra 1930-1970'erne.

Regeringen vurderede, at det af forskningsmaterialet klart fremgik, at der var sket tvangssterilisering af taterne i strid med vilkårene i steriliseringsloven af 1934 og uden, at vilkårene for sterilisering på grundlag af medicinsk indikation havde været til stede. Den fandt videre, at det af rapporten fremgik, at taterne i større grad end andre havde været udsat for tvangssteriliseringer. Navnlig på baggrund af alvoren i sådanne indgreb mente regeringen, at det var svært vigtigt at kunne imødekomme krav om kompensation i de tilfælde, hvor dette var sket.

Regeringen fandt, at rimelighedsbaserede krav om individuel erstatning eventuelt burde imødekommes gennem en tilpasning af "billighetserstatningsordningen". Regeringen anbefalede, at ordningen tilpassedes ved at lempe beviskravene. Den foreslog, at man i sådanne sager – hvor der ikke forelå andet materiale/andre forhold, som klart tydede på det modsatte – burde kunne bygge på en egenerklæring om, at steriliseringen fandt sted under tvang eller pres eller for øvrigt i strid med vilkårene.

I bemærkningerne i sin indstilling til Stortinget (Innst. S. nr. 152 (2004-2005)) anførte Stortingets justitskomité, at der blandt romanifolket var nogle, som havde flere grunde til at søge billighedserstatning. Det kunne f.eks. dreje sig om mangelfuld skolegang, tvangsarbejde, tvangssterilisering, tvangsadoption og mobning. Hver enkelt grund for sig måtte da danne grundlaget for en erstatningssum og erstatningsbeløbene lægges sammen uden afkortning, fordi vedkommende havde oplevet flere overgreb fra staten. Dette indebar, at erstatningsbeløbene sammenlagt kunne komme til at overskride 200.000 NOK. (200.000 kr. er det maksimumbeløb, som Billighetserstatningsudvalget i almindelighed har bemyndigelse til at bevilge i erstatning. Spørgsmål om beløb derudover skal behandles af Stortinget.) Justitskomitéen indstillede følgelig, at Stortinget af effektivitetshensyn skulle give Billighetserstatningsudvalget mulighed for i sådanne tilfælde at bevilge den samlede erstatningssum, så længe erstatningssummen for hver enkelt type overgreb ikke overskred NOK 200.000.

Specifikt vedr. tvangssterilisering hedder det i Stortingsmelding nr. 44 (2003-2004) Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningsskadelidende sameer og kvener", kap. 16 (s.59): "Set i lyset af, hvor alvorligt et overgreb en tvangssterilisering er, mener regeringen, at det ikke vil være urimeligt, at billighedserstatninger tilkendes med ca. 150.000 NOK."

Andre end personer af taterslægt

Under behandlingen af ovennævnte Stortingsmelding nr. 44 (2003-2004) påpegede Stortingets justitskomité i sin ovennævnte Indstilling til Stortinget nr. 152 (2004-2005), at andre end personer af taterslægt kunne have været udsat for retsstridig sterilisering. Komitéen mente, at der f.eks. kunne være grund til at tro, at tilsvarende overgreb kunne være begået mod rom (sigøjnere).

Efter Justitskomitéens opfattelse burde ansøgninger om billighedserstatning på baggrund af sterilisering uden lovhjemmel behandles på samme måde uafhængigt af ansøgerens etniske baggrund. Komitéen anmodede Billighedserstatningsudvalget udvikle praksis i tråd hermed.

LINKS:

St.meld. nr. 15 (2000- 2001): Nasjonale minoritetar i Noreg – Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar.

<http://www.regjeringen.no/nn/dep/krd/Dokument/proposisjonar-og-meldingar/stortingsmeldingar/20002001/stmeld-nr-15-2000-2001-.html?id=585195>

Arbejdsgrupperapport: Erstatning til tvangssteriliserte romanifolk/tatere (august 2003).

http://www.regjeringen.no/Upload/AID/temadokumenter/nasjonale_minoriteter/nasjmin_publicasjoner_rapport_tvangssterilisering.pdf

St.meld. nr. 44 (2003-2004): Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningsskadelidende sameer og kvener.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/stmeld/20032004/stmeld-nr-44-2003-2004-.html?id=198295> (se særligt s. 48-59)

Innst. S. nr. 152 (2004-2005): Innstilling fra justiskomiteen om erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanninsskadelidende samer og kvener.

<http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2004-2005/inns-200405-152/4/#a2>)

Statens sivilrettsforvaltning:

<http://www.justissekretariatene.no/nb/Innhold/rettferdsvederlag>"

Afslutningsvis henvises til foreløbig besvarelse af 2. september 2010, for så vidt angår Sverige.

Benedikte Kiær

/ Karin Ingemann